

Maciej B. Stępień

PRECEDENS

Nowe prawo kościelne w praktyce

Data publikacji: 23 czerwca 2005 r.
Ostatni raz poprawiany: 23 marca 2014 r.

W pierwszych miesiącach 2005 roku zakończyła się ostatecznie ciągnąca się od 9 lat w diecezji Lincoln (Nebraska, USA) sprawa interdyktu i następującej po nim ekskomuniki, które ogłosił miejscowy ordynariusz, bp Fabian Bruskewitz, wobec katolików, którzy mimo wezwania nie wystąpili z 12 organizacji przeciwnych Kościołowi.

Do organizacji tych biskup diecezjalny zaliczył antykatolickie Stowarzyszenie św. Piusa X, ruchy dysydenckie, takie jak proaborcyjny „Ruch na Rzecz Planowania Macierzyństwa”, *Hemlock Society*, *Call to Action*, *Call to Action Nebraska*, *Saint Michael the Archangel Chapel*, *Catholics for a Free Choice*, oraz wolnomularstwo i jego cztery amerykańskie „zakony przyłączone” (*appendant orders*), zrzeszające członków rodzin masonów lub przyjmujące młodzież: *Job's Daughters* (Córki Hioba), *Order of Eastern Star* (Zakon Gwiazdy Wschodu), *Order of Rainbow for Girls* (Zakon Tęczy dla Dziewcząt) i *Order of De Molay* (Zakon De Molaya) – masońską młodzieżówkę dla chłopców.

Dnia 5 marca 2005 r. agencja AP przekazała komunikat rzecznika prasowego diecezji Lincoln, który poinformował o odrzuceniu przez Watykan apelacji, jaką wystosowała jedna z dysydenckich organizacji w związku z wydanymi przez biskupa karami kościelnymi. Dokładnej daty przekazania decyzji Stolicy Apostolskiej w komunikacie nie podano. Oznacza to jednak, że utrzymana została decyzja biskupa diecezjalnego. Szerokie echa medialne tej sprawy zaowocowały sondażami opinii, z których wynikało, że 95% katolików poparło decyzję biskupa i podtrzymujący jej skutki werdykt Watykanu.

Biskup Bruskevitz ogłosił swoją decyzję 19 marca 1996 r., wydając interdykt obejmujący katolików diecezji Lincoln będących członkami 12 wspomnianych wyżej organizacji. W swoim dekrete napisał m.in.: „członkostwo w tych organizacjach lub grupach jest zawsze zagrożeniem dla wiary katolickiej i najczęściej jest całkowicie nie do pogodzenia z katolicką wiarą”. Ordynariusz pozostawił wiernym, którzy należeli do wymienionych w dekrete stowarzyszeń i organizacji, miesiąc czasu, aby zdecydowali o wystąpieniu z nich i pojednaniu z Kościołem, w przeciwnym wypadku obejmie ich kara wyłączenia ze wspólnoty (ekskomunika). Dokładna data uprawomocnienia się tej najcięższej sankcji opiewała na 15 kwietnia 1996 r., lecz w związku z apelacją, jaką wystosowała w tej sprawie do Stolicy Apostolskiej grupa *Call to Action*, ogłoszenie ekskomuniki nie nastąpiło do czasu zamknięcia postępowania.

Interesującym szczegółem całej sprawy było to, że katolicy protestujący przeciwko stawianiu ich poza kręgiem przynależności do Kościoła nie wiedzieli początkowo, jaki charakter ma wydana decyzja i apelowali od niej, jak od decyzji administracyjnej. Tymczasem kompetentnym organem w tej sprawie była Papieska Komisja ds. Interpretacji Tekstów Prawnych. Ta nieznamość realiów kościelnych po stronie apelujących przedłużyła całe postępowanie. Zamykający je ostatecznie werdykt, oddalający apelację, otworzył drogę do wprowadzenia w życie zapowiedzianej 9 lat temu kary ekskomuniki, co z formalnego punktu widzenia wymaga jeszcze wyraźnego jej ogłoszenia przez biskupa.

W opinii prawników-kanonistów działania biskupa zyskują podwójną ocenę. Nie ulega wątpliwości, że działał zgodnie z uprawnieniami, jakie posiadał, jednak część kanonistów, w tym pytany o opinię przez „National Catholic Register” emerytowany prawnik Kenneth Lasch stwierdza, że działania te były „niezgodne z duchem prawa kościelnego”. Faktem niezaprzeczalnym jest to, że zgodnie z wytycznymi, według których na nowo sformułowano zapisy Kodeksu Prawa Kanonicznego (1983), kara ekskomuniki powinna być w Kościele stosowana rzadko i tylko wtedy, gdy inne środki mające na celu zaprowadzenie ładu zawiodą.

W związku z katolikami diecezji Lincoln, którzy przystąpili do masonerii, doszło do ciekawego precedensu. Zniesiona przez nowy Kodeks ekskomunika, która

obejmowała takich katolików z mocy prawa w latach 1738-1983, na mocy przepisów tego samego Kodeksu ponownie może ich objąć – po jej ogłoszeniu przez biskupa będzie obowiązywać w wymiarze lokalnym: w diecezji Lincoln.

Do sytuacji takiej mogło dojść w związku z ograniczeniem centralnej roli Stolicy Apostolskiej po Soborze Watykańskim II. Obecnie biskupi diecezjalni posiadają znacznie szerszy zakres władzy, stając się – w granicach obowiązującego prawa powszechnego Kościoła – właściwymi prawodawcami dla swoich diecezji.

Ustanawiając w diecezji Lincoln przepis prawa dotyczący członkostwa w 12 wspomnianych organizacjach, bp Bruskewitz działał w granicach właściwej sobie roli prawodawcy własnej diecezji. To najbardziej interesujący aspekt tego precedensu. W tym przypadku widać bowiem, że złagodzenie prawa powszechnego, przy jednoczesnym przekazaniu wielu kompetencji na poziom kościołów lokalnych (diecezji) może zaowocować indywidualnymi, podejmowanymi samodzielnie przez biskupów sankcjami. Zniesienie kary zapisanej w prawie powszechnym nie oznacza więc, że kar kanonicznych dla katolików za ich przynależność do loży odtąd nie będzie. Stolica Apostolska, znosząc w 1983 r. zastrzeżoną jej ekskomunikę z mocy prawa (*latae sententiae*), nie tylko nie zabroniła biskupom karać nieposłusznych diecezjan, lecz otwarcie „zaleciła stosowanie kar”. Mówi o tym zapis w kanonie 1374, o którym wiadomo, że stosuje się do wolnomularstwa poprzez wykładnię prawa podaną w deklaracji *Quaesitum*

est, wydanej wraz z Kodeksem. Podtrzymano w niej negatywną ocenę masonerii, dodając jeszcze zakaz wypowiedania się na ten temat na poziomie „lokalnych autorytetów eklezjalnych” (czyli biskupów, rządców diecezji, ordynariuszy) w taki sposób, któryby implikował uchYLENIE ustaleń deklaracji.

Obecny Kodeks Prawa Kanonicznego nie precyzuje sankcji wobec katolików zapisujących się do „organizacji działających w jakikolwiek sposób przeciwko Kościołowi”, mówiąc jedynie o tym, że katolik taki „powinien być ukarany sprawiedliwą karą” (kan. 1374). Sprecyzowana została więc jedynie powinność biskupów w zakresie karania, lecz rodzaj kary ustalać będą odtąd oni sami. Dokładniej określona jest kara dla katolika popierającego lub stojącego na czele takich organizacji: „powinien być ukarany interdyktem” (kan. 1374). Deklaracja *Quaesitum est* nie pozostawia wątpliwości, że do takich organizacji zaliczone są też obediencje masońskie.

Precedens wyżej opisany przedstawia sobą przykład zastosowania nowych rozwiązań prawnych, wprowadzonych w Kościele katolickim na mocy reformy watykańskiej. Biskup diecezji Lincoln był pierwszym, który je wykorzystał w odniesieniu do katolików-masonów. Uregulował on w swojej diecezji kwestię przynależności katolików do „organizacji przeciwnych kościołowi” tak, jak przewiduje to nowe prawo:

1) sam określił, które to organizacje; 2) zaliczył do nich także wolnomularstwo i cztery znane mu organizacje

związane z masonerią; 3) wezwał swoich diecezjan do opuszczenia ich szeregów; 4) nie stosującym się do wezwania wymierzył „sprawiedliwą karę” według własnego, suwerennego rozeznania. Tą karą była ekskomunika. Jako piąty punkt podsumowania dodać można, że jego decyzja, przez 9 lat będąca przedmiotem postępowania wyjaśniającego w Stolicy Apostolskiej, nie spotkała się z zastrzeżeniami ze strony najwyższej władzy kościelnej.

Poproszony przez dziennikarza „National Catholic Register” o opinię prawnik-kanonista Pete Vere, autor książki *Surprised by Canon Law* („Zaskoczeni przez prawo kanoniczne”), stwierdził: „Wydawać by się mogło, że to dość niecodzienna sytuacja, a przecież biskup Bruskevitz potraktował po prostu bardzo serio trzy funkcje biskupa, o których mówi Sobór Watykański II: funkcję rządzenia, uświęcania i głoszenia Ewangelii. On rządzi swoim Kościołem dbając o dyscyplinę wśród katolików, uświęca ich dbając, by nie zostali wciągnięci przez antykatolickie organizacje, a głosi Ewangelię poprzez wskazywanie na to, co jest z Ewangelią niezgodne”.

Na podstawie: Tim Drake (Saint Joseph, Minnesota), *Vatican Upholds Excommunications*, National Catholic Register, National News, March 27-April 2. 2005

